

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 2077. **Mederedacteurs:** Jos. Cremers, Looiersgracht 5, Maastricht, Tel. 208. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. **Penningmeester:** ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366. **Drukkerij v.h. Cl. Goffin,** Nieuwstraat 9, Telefoon 45.

Versijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 3 Jan. 1934. — Contributie 1934. — Nieuwe leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering van 6 Dec. l.l. — Jos. Cremers. Pater Heinrich Klene S. J. — C. M. van Eggermont. Wiederingzeugung in den Internodien einiger Holzgewächsen. (Zusammenfassung). Zweiter Teil. — C. Menozzi. Description préliminaire d'une espèce nouvelle de fourmi constituant un genre nouveau. — Korte Mededeelingen: Dr. H. Friese. Eine neue Trigona von Sumatra (Hymenoptera apidae); Collembola uit Limburg. — G. H. Waage. Boekbespreking.

Maandelijksche Vergadering op WOENSDAG 3 JAN. 1934

in het Natuurhistorisch Museum, precies 6 uur.

CONTRIBUTIE 1934.

Ter vermindering van onnodige kosten verzoekt de Penningmeester den leden dringend de contributie voor het verenigingsjaar 1934, ten bedrage van f 3.50, op het nummer 125366 van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg bij den Postchèque en Girodienst te doen overschrijven of te doen storten voor 1 Februari 1934.

Na 1 Februari e.k. zullen de niet betaalde contributies per postkwitantie worden geïnd met bijrekening van f 0.30 voor de daarvoor noodige onkosten.

NIEUWE LEDEN.

Ir. Max Thywissen, Venlo; Jacp. L. Grubben, architect, Blerick; L. W. Berg, Eburonenweg 22, Maastricht; Broeders der Onbevleete Ontvangenis, Brusselschestraat 38, Maastricht.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJSCHE VERGADERING OP WOENSDAG 6 DEC. 1933 IN 'T MUSEUM.

Aanwezig de dames: C. J. C. Meertens-Caenen, A. Kemp-Dassen, B. v. Itallie, B. v. Kan en de heren: Jos. Cremers, Fr. v. Rummelen, P. Mar-

res, L. Grossier, Edm. Nyst, M. Kemp, L. Berg, L. Grégoire, P. Bouchoms, H. Jongen, M. Mommers, Panhuysen, K. Stevens, V. Smeets, N. Boerma, D. v. Schaik, Fr. Sonnevile, Br. Bernardus, R. Schoonbrood, J. Maessen, Meertens, J. Schulte en G. Waage.

De Voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom en geeft den heer Waage het woord. Namens Pater Schmitz deelt spr. een nieuwe Limburgsche vindplaats mede van de Bryozo *Plumatella repens* (L.) Blainv. (= *campanulata* Gmel). Zij komt voor onder steenen in de vijvers van het Haasdal bij Houthem. De afmetingen der statoblasten komen precies overeen met de opgaven van Leunis' Synopsis d. Tierkunde II, die voor de determinatie gebruikt werd.

De heer Sonnevile toont een exemplaar van de Kleine Jager, *Siercorarius parasiticus*. 't Exemplaar is bemachtigd op 14 October 1933 te Maastricht.

In de „Avifauna der Ned. Provincie Limburg" zegt Hens van dezen vogel 't volgende:

Een toevallige gast. Den 19den Augustus 1904 werd een jong exemplaar onder Nederweert geschoten, hetwelk zich thans bevindt in de collectie Beckers, alwaar ik het gedetermineerd heb.

In de Rijnprovincie zeven maal bemachtigd, o.a. niet ver van onze grenzen bij Geldern, 1887, Viersen omstreeks 1880 (le Roi, V. f. d. R. p. 24) en bij Hetzerath in den Eifel, September 1909 (le Roi u. H. Freih. Geyr von Schweppenburg. „Beiträge", p. 9).

Op de Belgische kust is deze species een onregelmatige verschijning. Na winterstormen soms op de Schelde tot bij Antwerpen (Dubois N. R. d. O. p. 167).

In ons land worden meerdere malen na stormweer exemplaren dezer soort in het binnenland bemachtigd, o.a. 7 Sept. 1909 bij de Pyramide van

Austerlitz in de provincie Utrecht en 26 Augustus 1912 na den hevigen storm, een te Doornspijk in Gelderland (R. Baron Snouckart van Schaumburg. Club v. Nederl. Vogelk. Jaarb. 1915, p. 123). De ter plaatse vermelde vogel van Elspeet, welke zich in mijn collectie bevindt, is m.i. een Kleinste en geen Kleine Jager.

De heer Sonnevile schenkt dezen zeldzamen vogel aan 't Museum, waarvoor de Voorzitter hem hartelijk dank zegt. Tevens toont de heer S. een teek, gevonden op een ree, een kevertje gevonden op een Bonten Specht en een vlinder, levend gevonden in een tros bananen, ingevoerd van uit Columbia. De heer Bouchoms toont een stuk steen, oogenschijnlijk bestaande uit een aantal aanéengekitte stukjes grind. De heer v. Rummelen zegt, dat dit een eigenaardig gevormd stuk ketelsteen is. Verder toont de heer Bouchoms een stuk hout met vraatsporen en vraagt welk insect zulke sporen achterlaat. De Voorzitter heeft 't stuk gezonden naar Prof. Roepke en deze was zoo welwillend 't volgende te berichten.

Naar aanleiding van het mij gezonden stukje hout kan ik U mededeelen, dat de aantasting niet teweeg is gebracht door een of ander insect, maar het gevolg is van een hout-vernielende zwam, wier mycelium-draden de zachte deelen van het hout hebben afgebroken.

Volgens de literatuur moeten sommige Polyporaceëen-soorten een dergelijke karakteristieke houtbeschadiging teweeg brengen. Verder vind ik het geslacht Stereum als oorzaak vermeld.

Ik zal het stukje hout bij de eerstvolgende gelegenheid nog aan onze mycologen toonen. Mochten deze nog bijzondere gegevens verstrekken, dan zal ik U gaarne verder inlichten.

Wij zeggen Prof. Roepke van harte dank voor zijn inlichtingen.

Namens den heere J. H. H. de Haan (Weert L.) doet de Voorzitter de volgende mededeeling:

Een merkwaardige ontmoeting met een huisrat,

Epimya Rattus L.

Op 21 October l.l. bevond ik mij in de bosschen tusschen Weert en Budel, toen ik plotseling op een boschweg iets zag bewegen. Ik bleef staan en tot mijn verwondering kwam een $\frac{3}{4}$ volwassen huisrat met schuin opgeheven staart naar me toe. Op ongeveer een halven meter afstand bleef ze zitten. Roerloos, den bek bijna tegen den grond, de heldere oortjes horizontaal.

Voor eenigen tijd was in de nabijheid een spoorwegwachterswoning gesloopt en verondersteld mag worden, dat het hier een nazaat van een destijds uitgeweken rattenfamilie betrof.

Al spoedig kwam ze mij besnuffelen en bleef rondom mij loopen. Nadat zulks eenige minuten geduurd had, ging ze tegen een den in de zon zitten met den rug naar me toe gekeerd, zonder dat ze mij zien kon en scheen mij dus volkomen te vertrouwen.

Ik ging naast haar zitten en streek haar zacht over den rug, waar ze niets op tegen had. Toen echter tamelijk hardhandig tegen de haren in ge-

streken werd, achtte ze het gewenscht hiertegen te protesteeren en draaide zich haastig om, teneinde een oog in 't zeil te houden.

Na enkele oogenblikken scheen er iets tot haar reukorganen door te dringen. Ze stak den neus omhoog, richtte zich plotseling op de achterpooten tegen den den op, snuffelde nog even en sprong toen omhoog om iets, dat oorspronkelijk buiten haar gezichtsveld lag, snel te grijpen en in een minimum van tijd te verorberen. Dit had zich in zoo'n korte spanne tijds afgespeeld, dat het mij niet mogelijk was te constateeren, wat zij met zoo veel appetijt consumeerde.

Dit had er haar blijkbaar aan herinnerd, dat ook op een mooien herfsttag de maag niet verwaarloosd mag worden. Dus toog zij maar onmiddellijk op het oorlogspad. Ze liep tusschen mijn knieën door — voor haar mogelijk een belangrijk strategisch bolwerk — tuurde even met den neus omhoog om zich heen en begon haar onderzoekings-tocht door heidestruiken en wagensporen. Alles werd ijverig onderzocht. Ging het omlaag dan sleepte de staart. Ging het omhoog, dan werd ook de staart omhoog geheven. Op vlak terrein deed ze dit, als ze zich snel wilde verplaatsen. Veel leverde haar dezen strooptocht niet op.

Toen ik met mijn mond een zacht geluid maakte, kwam ze weer aanstonds op een holletje naar me toe. Ik hield haar een vinger voor. Ze besnuffelde even het vreemde voorwerp, hetwelk haar zoo brutaal onder den neus gehouden werd; ging dan plotseling op haar achterste pootjes zitten en sloeg haar voorpootjes, waaraan zich zeer scherpe nagels bevonden, om mijn vinger. Dit was voor mij het sein, om haastig terug te trekken.

Onwillekeurig dacht ik aan Alois Siebenpunkt's gedicht „Der Menschenfinger“ uit Bonsels „Die Biene Maja“.

Deze aardigheid werd nog verschillende malen herhaald en de rat werd fanatiek. Ze ging tot achtervolging van mijn vinger over. Overal schoot ze hem achterna. Toen ik hem boven een heidestruik hield, klom ze tegen de dunne takjes omhoog, welke onder haar gewicht flink doorbogen, hield zich met de achterste pootjes aan een takje vast, richtte zich zoo op en sloeg weer naar mijn vinger. Op een zeker oogenblik was ik een ondeelbaar moment te laat. De rat had me met haar bek te pakken. Ik trok terug en ze maakte een luchtreis van eenige meters, om weer boven in een anderen struik te belanden. Het bloed liep uit mijn vinger.

Maar wie verwachtte, dat mijn hardhandige speelgenoot, nu het spel al op zoo'n hypermoderne aëronautische wijze werd gevoerd, genoeg van haar, wellicht eerste ontmoeting met den mensch zou krijgen, had buiten den waard, in casu mijn ratje, gerekend. Ze bleef bij mij en was er zelfs blijkbaar niet het minst door verschrokken. Ik voelde er echter weinig voor mijn vinger nog verder te laten perforeeren en nadat de rat moest constateren, dat het met deze aardigheid blijkbaar ten einde was, ging ze maar weer rondom me op zoek tusschen paddenstoelen, dennenappels, heide en gras, om iets van haar gading te vinden.

De zon was intusschen ondergegaan en zoo werd

ik genoodzaakt dit zonderling „rendez-vous” af te breken.

Vervolgens doet de Voorzitter een mededeeling over:

Land- of Vuursalamanders,

Salamandra salamandra (Linnaeus) bij Epen, L.

In de pas verschenen „Mitteilungen aus dem Zoologischen Museums in Berlin”, 19 Band, ausgegeben am 29 Sept. 1933 — bevindt zich over dit dier een uitgebreide studie van de hand van Günther Hecht.

In dit artikel zijn ook verwerkt de verschillende mededeelingen, welke we over 't voorkomen van den Landsalamander in Limburg, in den loop der jaren deden in 't Natuurhist. Maandblad (2e jaargang p. 26; 4e jrg. No. 7; 13e jrg. p. 132; 16e jrg. p. 43; 17e jrg. p. 62—64 en p. 126—127).

Dat de Landsalamander ook in Epen werd aangetroffen, zal men in deze mededeelingen niet vinden.

Wel hebben we, we meenen in 1920, aldaar naar *Salamandra salamandra* (Linnaeus) gezocht, maar zonder resultaat.

Ons was toch ter oore gekomen dat larven van dit beestje gezien waren in een bronputje in de buurt van Epen.

't Is niet onmogelijk, dat 't tijdstip, waarop we ons onderzoek ter plaatse instelden, ongunstig was. Meestal toch worden de larven van Landsalamanders in 't voorjaar geboren en blijven dan 3 tot 4 maanden te water.

Waar wij er naar zochten in de Paaschweek, kan 't best zijn, dat de larven toen nog niet geboren waren.

Maar, naar blijkt uit een schrijven, hetwelk ik nu ontving van Mejuffr. Wout van Iterson, biologisch studente te Utrecht, komt de Landsalamander wel degelijk bij Epen voor.

Dat schrijven toch luidt:

„Ik vond vroeger Landsalamanders in Epen in „een bronnetje; ze hadden nog kieuwen en er waren er meer dan ik er ving. Ik werd toentertijd „ziek en bij mijn bed zag ik langzamerhand de „kieuwen verdwijnen.”

„Het bronnetje was in een wei links van de Geul „een beetje hooger op, bijna in 't bosch.”

Deze vindplaats van Mej. v. Iterson komt overeen met de plek, waar ik destijds ook gezocht heb met 't bovenvermeld negatief resultaat.

Ten slotte deelt de Voorzitter nog mede: Verleden week werden we vanwege Professor Bonnama te Groningen verrast met een partijje Bryozoën uit de Kunrader koraalkalk. Hij had ze hierin gevonden bij 't zoeken naar Ostracoden en Foraminiferen en stond ze af aan 't Maastrichter Museum. Deze Bryozoën waren ons te meer welkom, wil in 't zoo overrijke Bryozoën-materiaal van Dr. Pergens, in 't Museum ondergebracht, Kunrader heelemaal niet vertegenwoordigd is. We zeggen Prof. Bonnama hartelijk dank!

De heer Sonnevile vernam van verschillende zijden, dat dit jaar geen kraanvogels trekkende over Z. Limburg waargenomen zijn. De heer Waage zegt, dat hij 3 troepen heeft gezien, 1 groote en

1 kleine troep vliegend in zuidelijke richting, 1 groote troep vliegend in westelijke richting. De heer de Wever te Nuth deelt ons per brief mede, dat hij 30 Oct. een troep kraanvogels heeft gezien in westelijke richting trekkend en op 4 Nov. 's middags om 1 uur een troep, waarvan de individuen verspreid vlogen, alsof ze wat zochten. Deze troep trok in Z. Z. O. richting.

De Voorzitter doet nu een mededeeling over wantsen.

In den loop van 1933 verzamelde ik zoowat 'n 500-tal wantsen in Zuid-Limburg (hoofdzakelijk in Maastricht).

Dr. A. Reclaire te Hilversum heeft ze thans gedetermineerd en kon, aan de hand van dit materiaal, verschillende notities maken van belang voor 't voorkomen van Hemiptera in ons gewest.

Verder bleek uit zijn determinaties, dat ons Museum door deze vangsten in 1933 werd verrijkt met 33 soorten nog niet in de collectie aanwezig, benevens met tal van exemplaren, welke maar heel slecht vertegenwoordigd waren.

Dr. Reclaire vulde de verzameling bovendien nog aan met 10 in de collectie ontbrekende soorten uit zijne private verzameling.

Zoodoende beschikken we thans in 't Maastrichter Museum over pl.m. 900 wantsen, omvattende pl.m. 200 verschillende soorten en variëteiten.

Den heere Dr. A. Reclaire 'n hartelijk woord van dank!

De heer Smeets schonk voor de bibliotheek 't boek van Maeterlinck „La vie des abeilles”. Aan den gever zegt de Voorzitter hartelijk dank.

Namens den heer van der Wiel verzoekt de Voorzitter toezending van nesten van zoogdieren. De Voorzitter wil zich met de verzending gaarne belasten en stelt zakjes beschikbaar om de nesten in te doen. De heer v. d. Wiel wil een onderzoek instellen naar de insectenfauna van zoogdiernesten. Wij hopen, dat enkele leden ons willen helpen. Adres van den heer P. v. d. Wiel is Corn. v. d. Lindenstraat 20, Amsterdam.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

PATER HEINRICH KLENE S. J.

Op de maandelijksche vergadering van Augustus l.l. deelden wij mee dat, dank Pater H. Schmitz, 't Maastrichter Natuurh. Museum in 't bezit was gekomen van 'n groote Vliegencollectie, destijds samengebracht door wijlen Pater Heinrich Klene S. J. te Valkenburg.

Van meer dan één kant werd ons gevraagd omtrent P. Klene in 't Maandblad 'ns wat nadere gegevens te willen meedeelen.

„Studies van zijn hand op entomologisch gebied — zoo zeide men — hebben we nooit onder oogen gehad.”

Helaas, da's waar!

Pater Klene toch heeft, hoe vaak men bij hem op publicaties van zijn kant aandrong, nimmer iets in 't licht gegeven.